

წითელი წუსხა საფხოსაშია

ახალი კანონპროექტი წითელი წუსხის ცხოველების გადაშენების საფრთხეს ქმნის. თუმცა ენერგეტიკისა და ბუნებრივი რესურსების მინისტრს სჯერა, რომ ამ ცვლილებით მონადირე ტურისტებს მოიზიდავს.

ცირა გვასალია

ახალი კანონპროექტით, წითელი წუსხის სახეობებზე ნადირობა დაცულ ტერიტორიებზე ნებადართული გახდება.

პავლე კუბლაშვილის მიერ მომზადებული კანონპროექტი პარლამენტში სექტემბრის დასაწყისში შევიდა. ამ

ეტაპზე დოკუმენტს კომიტეტებში განიხილავენ, რის შემდეგაც ცვლილებები საპარლამენტო მოსმენებით უნდა დამტკიცდეს.

კანონპროექტის მიზანი მონადირე ტურისტების მოზიდვაა. საქართველოს ენერგეტიკისა და ბუნებრივი რესურ-

სების მინისტრი ალექსანდრე ხეთაგური კი ამტკიცებს, რომ კანონპროექტი სპეციალური კვლევის საფუძველზე ჩამოყალიბდა და მასზე პროფესიონალი ბიოლოგები მუშაობდნენ, თუმცა ამ კვლევის გასაჯაროებაზე მინისტრი უარს ამბობს.

■ საქართველოში უკანონო ნადირობის, ანუ ბრაკონიერობის გამო ჯეირანი და ლეოპარდი უკვე გადაშენდა. დათვი, ირემი, ჯიხვი, ნიამორი, ფოცხვერი და სხვა სახეობები კი ისედაც მცირე რაოდენობითაა შემორჩენილი. ახალი კანონპროექტის დამტკიცების შემთხვევაში, ამ სახეობებზე ნადირობა ოფიციალურად დაკანონდება.

ნონმდებლო ცვლილებები გაუაზრებელია და წითელი ნუსხის ცხოველთა მდგომარეობას გააუარესებს. თუკი კანონპროექტით გათვალისწინებული ცვლილებები ძალაში შევა, ზოგი სახეობა გადაშენების საფრთხის წინაშე დადგება.

საქართველოში უკანონო ნადირობის, ანუ ბრაკონიერობის გამო ჯეირანი და ლეოპარდი უკვე გადაშენდა. დათვი, ირემი, ჯიხვი, ნიამორი, ფოცხვერი და სხვა სახეობები კი ისედაც მცირე რაოდენობითაა შემორჩენილი. ახალი კანონპროექტის დამტკიცების შემთხვევაში, ამ სახეობებზე ნადირობა ოფიციალურად დაკანონდება.

ალექსანდრე ხეთაგური, „ლიბერალთან“ საუბარში კანონპროექტის საჭიროებას ასე აღწერს:

„რა საჭიროა სირაქლემის პოზაში ყოფნა? ამ სახეობებზე მაინც ნადირობენ და რალა ჩვენ გამოვდივართ ყველაზე გულანთებული გარემოსდამცველები? გაიხედეთ უკრაინაში, ავსტრიაში, თურქეთში, თუ იქ დადიან მონადირე ტურისტები, ჩვენთან რატომ არ შეიძლება მოვიწვიოთ?!“

კავკასია დედამიწაზე გამოყოფილი ბიოლოგიური მრავალფეროვნების 34 ე.წ. „ცხელ წერტილს“ შორის ერთ-ერთია. საქართველო არის 200 გლობალურ ეკორეგიონს შორისაც, რომელიც გამოირჩევა ფლორისა და ფაუნის განვითარებით, მცენარეების მრავალფეროვნებით, ენდემიზმის დონით: საქართველოში მცენარეთა 300 ისეთი სახეობა ხარობს, მსოფლიოს სხვა კუთხეში რომ ვერ შეხვდებით. საქართველოში გავრცელებული 109 სახეობის

ძუძუმწოვართა შორის კი ნაწილი კავკასიური ენდემური სახეობაა და მსოფლიოში სხვაგან ვერსად ნახავთ.

ჯიხვიც სწორედ კავკასიის ენდემია – საქართველოში გავრცელებული ჯიხვის ორი სახეობა მხოლოდ საქართველოში გვხვდება. უკანონო ნადირობამ ეს სახეობა კრიტიკულ ზღვრამდე მიიყვანა: ჯიხვი შედის როგორც საქართველოს, ისე მსოფლიო წითელ ნუსხაში. მონადირეებისთვის მომხიბვლელი ამ ცხოველის რაოდენობა საქართველოში სწრაფი ტემპით იკლებს: თუ 2006 წელს ყაზბეგში დაახლოებით 3000 ჯიხვი ბინადრობდა, 2010 წელს მხოლოდ 600 ცალი დაითვალეს ბიოლოგებმა.

ჯიხვზე, ირემზე, დათვზე და სხვა ცხოველებზე სპორტული ნადირობა, შიდა და საერთაშორისო ვაჭრობის ინტერესს წარმოადგენს და საფრთხეს უქმნის სახეობათა პოპულაციებს. ირემის და ჯიხვის რქა კი – სასურველ და სანაქებო მონაპოვარს წარმოადგენს მონადირეებისთვის.

საქართველოს კანონმდებლობით, მათზე ნადირობა სისხლის სამართლის დანაშაულია. მიუხედავად ამისა, ბრაკონიერების გამოვლენის და დასჯის სტატისტიკა საქართველოში ძალიან დაბალია. 2009 წელს მურა დათვის მოკვლისთვის და გარემოსთვის მიყენებული ზიანისთვის 2 ადამიანს, ცალ-ცალკე, 50 ათასი ლარი ჯარიმა გადაახდევინეს, 2011 წელს კი ბრაკონიერებს 260 ათასი ლარის გადახდა მოუწიათ ოთხი ჯიხვის მოკვლისთვის.

სახეობების – ცხოველებისა თუ მცენარეების – გადაშენებისგან დასაცავად

„ჩვენ უფლებას ვიტოვებთ, რომ კვლევის შედეგები საზოგადოებას არ გავაცნოთ,“ – ამბობს ხეთაგური და არც პროცესში ჩართული ბიოლოგების ვინაობას ასახელებს.

პროცესს მიღმა დარჩენილი სპეციალისტები კი მიიჩნევენ, რომ საკა-

სახეობათა ჯიხვის ტენდენსია მსოფლიოში

მეცნიერების დაკვირვებით, სახეობების გადაშენების სიჩქარე მთელ მსოფლიოში 100-დან 1000-მდე გაიზარდა მას შემდეგ, რაც ადამიანმა ბუნებრივი რესურსების გამოყენება დაიწყო.

„მანამდე კონკრეტული სახეობა და სახეობის შთამომავლობა საშუალოდ მილიონ წელს მაინც ნარჩუნდებოდა. შემდეგ, ბუნებრივი ევოლუციის შედეგად, ყოველ მილიონ წელიწადში ერთხელ ეს სახეობა ბუნებრივი ევოლუციით ქრებოდა და მას მეორე ანაცვლებდა. თუმცა, უხეშად რომ ვთქვათ, წონასწორობა დატყული იყო.

მას შემდეგ ყველაფერი შეიცვალა. გადაშენების სიჩქარემ არა მხოლოდ მოიმატა, იკლო დაბადების ტენდენციამაც, ბალანსი დაირღვა“, – ამბობს თავის სტატიაში ედუარდ უილსონი, ჰარვარდის უნივერსიტეტის პროფესორი.

ანთროპოგენული, ანუ ადამიანის ხელის ჩარევა ბუნებაში სახეობების გადაშენების ერთ-ერთი მიზეზია. ამიტომ, დედამიწის ისეთ წერტილებშიც კი, რომლებიც ყველაზე მდიდარი ფლორითა და ფაუნით გამოირჩევიან, სახეობების კლების ტენდენცია მაღალია. კუნძული მადაგასკარი

მსოფლიოში ერთ-ერთი მრავალფეროვანი ფლორითა და ფაუნით გამოირჩევა. კუნძულის ბიომრავალფეროვნების 80 პროცენტი ენდემურია, რაც იმას ნიშნავს, რომ იქ მცხოვრებ სახეობებს მხოლოდ მადაგასკარზე თუ ნახავთ. თუმცა, ეკოსისტემის დიდი ნაწილი განადგურებულია: ტყეები მოჭრილია ან ხანძრითაა გადამწვარი. განადგურების პროცესი მადაგასკარზე 1500 წლის წინ დაიწყო, რაც იქ ადამიანები დასახლდნენ. უკონტროლო ნადირობამ, რასაც სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვება დაემატა, ეკოსისტემა დააზიანა.

წითელი წუსხა იქმნება. როცა სახეობების რაოდენობა იკლებს, წითელი წუსხა სწორედ მაშინ დგება. წუსხაში შემავალ სახეობებს ბიოლოგები „ცოცხალ-მკვდართა“ სიასაც უწოდებენ. წითელი წუსხის შექმნის მიზანი ერთია: ქვეყანამ სახეობებზე ისე უნდა იზრუნოს, რომ მათი რიცხვი გაიზარდოს და საბოლოოდ, წითელი წუსხიდან ამოიღოს.

ყველა ქვეყანას თავისი წითელი წუსხა აქვს. წუსხაში შემავალ სახეობაზე კი ველურ ბუნებაში ნადირობა აკრძალულია, იშვიათი გამონაკლისის გარდა. გამონაკლისის დაშვება მხოლოდ სახეობის და საბინადრო გარემოს კვლევის შედეგად ხდება, ისიც გარკვეულ ტერიტორიაზე და დეტალურად დამუშავებული რეგულაციების გათვალისწინებით. მაგალითად, რომელ სეზონზე, რომელი სქესის, რა ასაკის ინდივიდი შეიძლება მოიკლას.

სახეობათა წუსხა პირველად საბჭოთა „წითელ წიგნში“ ჩაინერა. თუმცა, ცხოველთა დათვლის მეთოდები საერთაშორისო სტანდარტებს არ შეესაბამებოდა.

მეორედ 2005 წელს იყო ცხოველების დათვლის მცდელობა საქართველოში. წითელი წუსხის კომისიის 8-კაციანი ჯგუფი ყოველგვარი გასამრჯელოს გარეშე, ცდილობდა საქართველოს ბიომრავალფეროვნების ციფრებში ასახვას. კომისიის თავმჯდომარე და ილიას უნივერსიტეტის პროფესორი, დავით თარხნიშვილი ამბობს, რომ ეს ციფრები მას შემდეგ არ გადამონმუბულა.

„გადამონმუბა სასურველია, 5 წელში ერთხელ მაინც ხდებოდეს, ახალი ინფორმაცია უნდა შემოდოდეს“, – აღნიშნავს თარხნიშვილი.

თუმცა, ქვეყანას ასეთი ძვირი ფუფუნების საშუალება არ აღმოაჩნდა. ამჟამად კი წითელი წუსხის კომისია არ არსებობს და არც არავინ იცის, რეალურად მოემატა თუ დააკლდა 6 წლის წინ შედგენილ სახეობათა სიას. მინისტრი ხეთაგური ამტკიცებს, რომ დათვლა ისევ განხორციელდა, თუმცა არც ამ მონაცემებს ასაჯაროებს.

„ამ ყველაფრის გარეშე, სახეობების

გადაშენებას მივიღებთ შედეგად“, – ამბობს ნათია კოპალიანი, ბიოლოგი, ილიას უნივერსიტეტის პროფესორი. – „არ შეიძლება რომელიმე სახეობაზე ნადირობის ისე დაშვება, თუ წინასწარ არ შეფასდა მისი პოპულაციის რიცხოვნობა, არ გამოვლინდა ტენდენცია – იკლებს თუ მატულობს და რა საფრთხეები მოქმედებს ამ სახეობებზე.“

ცხოველების დათვლა ძალიან ძვირადღირებული საქმიანობაა, დათვლის შედეგები კი – მიახლოებითი.

„დაითვალეთ ნემსები თივაში! სახელმწიფომ მილიონი ლარიც რომ ჩადოს ამ საქმეში, ზუსტი ციფრების დასახელება მაინც ძნელია. დათვლის მეთოდები არსებობს, მაგრამ დიდი ცდომილებით. ჩვენი ქვეყნის შემთხვევაში კი სახელმწიფოს მთელ ტერიტორიაზე დათვების ან მსგავსი ცხოველების მეტ-ნაკლები სიზუსტით აღრიცხვა უბრალოდ შეუძლებელია“, – აღნიშნავს თარხნიშვილი.

ნითელ ნუსხაში შემავალი სახეობების დასაცავად იქმნება დაცული ტერიტორიები და ნაკრძალებიც: პირველი ქართული ნაკრძალი ლაგოდეხში, 1921 წელს სწორედ იმიტომ შეიქმნა, რომ იქ არსებული სახეობები, მათ შორის, ირემი, დაცული ყოფილიყვნენ მონადირეებისგან. ამჟამად დაცული ტერიტორიების ფართობი ქვეყნის მთელი ფართობის დაახლოებით 7 პროცენტია, რაც მცირე მაჩვენებელია. იქ ნადირობის დაწესება კი ეწინააღმდეგება მათი შექმნის იდეას – სახეობათა დაცვასა და კონსერვაციას.

სპეციალისტები ეჭვქვეშ აყენებენ კანონპროექტის მიზანსაც – მონადირე ტურისტების მოზიდვას: ცხოველებზე კომერციულმა ნადირობამ შეიძლება ეკოტურისტების რაოდენობა შეამციროს.

2005 წლიდან დღემდე, ეკოტურისტების, ანუ ველური ბუნების მნახველთა რაოდენობა ყოველწლიურად იმატებს. თუ 6 წლის წინ 5 ათასზე მეტი ადამიანი სტუმრობდა დაცულ ტერიტორიებს, ამ წლის მონაცემებით, მათი რიცხვი 250 ათასს აღემატება.

„საქართველოში ტურისტები ჩა-

მოდიან არა მარტო ლანდშაფტის სახეობად, არამედ ცოცხალი ველური ბუნების დასათვალიერებლად. იგივე ყაზბეგში, მრავლად არიან სხვადასხვა ქვეყნიდან ჩამოსულები, რომლებსაც ფრინველების იშვიათი სახეობების, ჯიხვების, არჩვის და სხვა ცხოველების ნახვა სურთ“, – ამბობს ნათია კოპალიანი. – „როდესაც შემცირდება ველური ცხოველების ნახვის ალბათობა, მრავალი ტურისტი უარს იტყვის ჩვენთან ჩამოსვლაზე“.

გიორგი დარჩიაშვილი ველური ბუნებით დაინტერესებული ფოტოგრაფია, პროფესიით – ეკოლოგი. გადაღება რუსული ნარმოების „ზენიტი“ დაიწყო. იღებდა ყველაფერს, რასაც ბუნებაში გასვლისას აწყდებოდა: დათვს, ირემს, ჯიხვს, ლელიანის კატას. დღეს კი ველური ცხოველების ფირზე აღბეჭდვა სულ უფრო იშვიათი სიახლოვნებაა: ბრაკონიერების იარაღის ხმაურით დაშინებული ცხოველები ადამიანისთვის ძნელად მისადგომ ქიუხებში იმალებიან.

ირაკლი მაჭარაშვილი, ასოციაცია „მწვანე ალტერნატივას“ ბიომრავალფეროვნების პროგრამის კოორდინატორი, თვლის, რომ არ შეიძლება ნითელ ნუსხაში შემავალ სახეობებს მხოლოდ ეკონომიკური სარგებლიანობის თვალსაზრისით შევხედოთ.

„ფული ნადირობით კი შემოვა, მაგრამ ფულის გამო არ შეიძლება ეროვნულ პარკებში ნადირობა დაუშვათ“, – ამბობს მაჭარაშვილი. – „ნითელი ნუსხის“ სახეობებზე და ეროვნულ პარკებში ნადირობის დაკანონება იგივეა, რომ გადანყდეს ეროვნულ მუზეუმში დაცული ოქროს ფონდის გაყიდვა ლითონის ფასად, იმ საბაბით, რომ მუზეუმის ვიზიტორების მიერ გადახდილი თანხა ცოტაა მათი გაყიდვით მიღებულ შემოსავალთან შედარებით, ხოლო ექსპონატების შენახვა სახელმწიფოს ძვირი უჯდება“.

არც ნათია კოპალიანს მოსწონს ცხოველების სპორტული ხოცვა. თუმცა სამონადირეო მეურნეობების მოწყობა მისთვის ორ უარესს შორის უკეთესი გამოსავალია ცხოველების შესანარჩუნებლად.

სამონადირეო მეურნეობები

იშვიათი სახეობების დაცვის ინსტრუმენტად გარემოსდამცველები განიხილავენ სამონადირეო მეურნეობასაც, რომელიც ქვეყნისთვის ეკონომიკური შემოსავლის წყარო შეიძლება გახდეს. თუმცა, ასეთ მეურნეობებში ნადირობა მკაცრად კონტროლდება.

თუ ევროპელი სამონადირეო მეურნეობის მფლობელი მოისურვებს, რომ საკუთარ მეურნეობაში საკუთარი ქვეყნის ნითელი ნუსხის სახეობა მოაშენოს, სათანადო პროცედურები უნდა გაიაროს. მაგალითად, მოუნდა, რომ დათვი მოაშენოს და შემდეგ მონადირე ტურისტები მოიზიდოს. ჯერ უნდა დაითვალოს, რამდენი დათვია მის ქვეყანაში. შემდეგ აღწეროს, რა ადგილას, როგორ, რომელ სეზონში დაიჭერს, რომელ დამაძინებელს გამოიყენებს და ასე შემდეგ. თუ შეფასების შემდეგ აღმოაჩენს, რომ მისი ქვეყნის ტერიტორიაზე არის, ვთქვათ, 300 დათვი, აქედან შეიძლება ოთხი დასჭირდეს. სახელმწიფო მას უფლებას აძლევს, 4 დათვი საკუთარ სამონადირეო მეურნეობაში წაიყვანოს, ნამატით კი უკვე თვითონ გადანყვეტს, მისთვის რამდენის მოკვლა იქნება მიზანშეწონილი. შესაბამის რაოდენობას, ანუ ვკოტას სახელმწიფოს ყოველ წელს სთავაზობს, რომელსაც სახელმწიფო დაუდასტურებს და შესაბამის მონიტორინგსაც გაუწევს.

„უცხოელ მონადირეებს ყოველთვის ურჩევნიათ სამონადირეო მეურნეობებში ნადირობა, სადაც მათთვის ყველანაირი პირობაა შექმნილი და ნადავლიც გარანტირებულია“, – ამბობს ნათია კოპალიანი. –

„მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში კარგად არის განვითარებული სამონადირეო მეურნეობები. სწორად ორგანიზებულ მეურნეობებში ჩამოსვლის სურვილი კი ბევრს აქვს.“